

Головко О.М. До окремих питань реалізації безпечного інформаційного середовища в сучасному медіапросторі України // //Ukraine - EU. Modern technology, business and law : collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 2. Modern engineering. Sustainable development. Innovations in social work: philosophy, psychology, sociology. Current problems of legal science and practice. - Chernihiv : CNUT, 2015, p. 258-260.

Актуальні проблеми юридичної науки та практики
Головко Ольга Михайлівна
аспірант Науково-дослідного інституту інформатики і права Національної академії
правових наук України,
асистент кафедри кримінального права та правосуддя
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій ЧНТУ, Чернігів, Україна

ДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ УКРАЇНИ

«Justitia in suo cuique tribuendo cernitur»
(від лат. «Справедливість полягає у тому, щоб кожному віддати належне»)
(Марк Туллій Цицерон)

Анотація. Виокремлено ряд проблем реалізації безпечного інформаційного середовища. Обґрунтування необхідності законодавчого закріплення інформаційних прав, свобод, обов'язків та відповідальності людини в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: інформація, інформатизація, інформаційна безпека.

Аннотація. Выделено ряд проблем реализации безопасной информационной среды. Обоснование необходимости законодательного закрепления информационных прав, свобод, обязательств и ответственности человека в информационном обществе.

Ключевые слова: информация, информатизация, информационная безопасность.

Summary: Researched some issues of realizing a secure information environment. Justification the importance of the implementing information rights, freedoms, duties and responsibilities in the information society.

Keywords: information, informatization, information security.

В наш час перед українським суспільством постала гостра проблема застосування інформаційної зброї, що спонукає людей до застосування зброї реальної. Сьогодні в Україні термін «інформаційна війна» став відомим навіть дитині. Нажаль, за політичними міжусобицями державні посадовці мало звертали увагу на повсякчасне вторгнення в інформаційний простір країни. Тому зараз в нашій державі очевидними стали негативні наслідки ведення інформаційної війни.

Україна стала самостійною державою в час, коли інформаційне право вже активно розвивалося в ряді країн, в той час як в нашій державі процес врегулювання інформаційних правовідносин відійшов на другий план. Зараз результатом такої непродуманої політики є анексія Криму та локальний збройний конфлікт на Сході України – території, де вплив російських ЗМІ на свідомість людей продовжувався роками.

Так, медіапростір за своєю сутністю стає *частиною соціального простору й забезпечує уявлення людей, що входять до системи виробництва й споживання масової інформації*. Становлення інформаційного суспільства радикально змінює політичну та соціально-економічну сфери життєдіяльності людства, а тому потребує чіткого законодавчого врегулювання.

Дослідженнями в даній сфері займалися такі науковці як Дзьобань О.П., Жданенко С.Б., Живко М.О., Жук С.Я., Мосов С.П., Ліпкан В.А., Максименко Ю.Є. тощо.

Процеси глобалізації у світі тісно пов'язані з використанням комп'ютерних та інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ). Інформатизація суспільства з кожним днем все більше набирає миттєвого та навіть непередбачуваного характеру. Це, звичайно, ускладнює процес захисту прав людини в даній сфері. Як зазначають деякі вчені, «інформатизація призводить до створення єдиного інформаційного простору, в межах якого відбувається накопичення, обробка, зберігання, обмін інформацією між суб'єктами цього простору – окремими особами, організаціями, державами [1, с. 195].

Інформаційні технології суттєво підвищують впливовість електронних ЗМІ на різні сфери життя суспільства більшості країн. Формування інформаційного суспільства практично означає формування сучасного світового інформаційного простору. В таких умовах дуже складно відслідковувати правомірність тих чи інших дій в інформаційному середовищі, а особливо правопорушників у даній сфері.

Зважаючи на динаміку розвитку та глобалізацію інформаційних технологій, процес їх впровадження набув неабиякої актуальності. При цьому інформаційна безпека є основним об'єктом, що потребує захисту від несанкціонованого втручання та впливу на свідомість людей.

Петрик В.М. обґрунтовує інформаційну безпеку як «стан захищеності особи, суспільства і держави, при якому досягається інформаційний розвиток (технічний, інтелектуальний, соціально-політичний, морально-етичний), за якого сторонні інформаційні впливи не завдають їм суттєвої шкоди» [5, с. 122]. В такому тлумаченні поняття «інформаційна безпека» акцент робиться саме на суттєвість або істотність завдання шкоди.

Відповідно в контексті такого визначення опосередковано вказується на необхідність передбачити в законодавстві саме кримінальну відповідальність за посягання на інформаційну безпеку, оскільки «істотна шкода» є категорією, яка характерна саме галузі кримінального права.

Відповідно до ст. 28 Закону України «Про інформацію»: «Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини» [2].

Згідно зі ст. 1 проекту Закону України «Про засади інформаційної безпеки України» від 28.05.2014: «інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, при якому запобігається завдання шкоди через неповноту, несвоєчасність та недостовірність поширюваної інформації, порушення цілісності та доступності інформації, несанкціонований обіг інформації з обмеженим доступом, а також через негативний інформаційно-психологічний вплив та умисне спричинення негативних наслідків застосування інформаційних технологій» [7].

Одним з аргументів до прийняття даного законопроекту є те, що у 2014 році на території АРК, крім перебування військового контингенту РФ, спостерігалася інформаційна експансія в національний інформаційний простір України, захоплювались стратегічні об'єкти української телекомунікаційної інфраструктури тощо.

Дійсно, сьгоднішні події вказують на колосальний вплив сусідньої держави на свідомість населення з Півдних та Східних регіонів України. Результатом цього стала анексія частини українських територій та розв'язання локальної війни. Цей приклад зайвий раз доводить нагальну потребу вдосконалення захисту населення в інформаційній сфері, при чому не тільки від неправдивої інформації, але й від психологічного впливу на людську свідомість. Тому на мою думку, доцільним є застосовувати термін «інформаційно-психологічна безпека особи», що передбачає не тільки дезінформацію осіб, але й застосування ряду психологічних прийомів впливу на людину, зокрема прийоми маніпуляції.

Головною проблемою інформаційно-психологічної безпеки особи є формування умов для створення єдиного середовища, сприятливого для розвитку людини, а не для спонукування до антинаціональних чи навіть сепаратистських мотивацій та думок. Наріжним каменем впливу медіапростору на людську свідомість є вироблення в особи здатності до самостійного аргументованого критичного осмислення медійної інформації.

Параграф 1 статті 10 Європейської Конвенції про права людини визначає: «Кожен має право на свободу самовираження. Це право включає свободу мати свою думку, отримувати і поширювати інформацію та ідеї без втручання з боку властей та незалежно від кордонів». Гарантії доступу до інформації та її поширення теж аналогічно сформульовані у п. 2 ст. 19 Міжнародного пакту про громадські та політичні права від 1996 року [6, с. 47].

Щодо національних джерел інформаційного права, то Кореїба Ю. приходиться до висновку, що «Конституція України в концентрованому вигляді виражає не будь-які, а життєві інтереси різних соціально-політичних сил суспільства ... Вона є правовим фундаментом ієрархічної структури інформаційного законодавства, що дає підстави вважати: вся система національного інформаційного законодавства ґрунтується на нормах Основного Закону України» [3, с. 51].

Зазначимо що збільшення впливу ЗМІ та інтернет-ресурсів у засобах комунікації ставлять під загрозу інформаційну безпеку не тільки окремого індивідуума, а суспільства й держави в цілому. Тому врегулювання даної сфери правовідносин конкретними нормативними актами є гострою необхідністю сьогодення. Варто погодитись з думкою Ліпкана В.А. з цього приводу: «Людина та її права, інформація та інформаційні системи та права на них – це основні об'єкти не лише національної безпеки в інформаційній сфері, але й основні елементи всіх об'єктів безпеки в усіх галузях» [4, с. 25]. Як наслідок, питання забезпечення інформаційної безпеки людини у медіапросторі потребують детального дослідження з метою визначення ефективного механізму захисту та його нормативного закріплення.

Неконтрольований доступ до дезінформуючих інформаційних ресурсів, відсутність психологічної стійкості особи, розмитість суспільних, моральних та ідеологічних цінностей є причиною безпосередньої інформаційної небезпеки, руйнівні наслідки якої важко переоцінити з точки зору розбудови держави та становлення суспільства. В даному контексті обов'язком держави є мінімізувати даний вплив на підсвідомість та свідомість своїх громадян. На мою думку, можливі два шляхи врегулювання даної проблеми:

1. технічний (через обмеження доступу осіб до джерел, зокрема інтернет-ресурсів, які ставлять під загрозу національну безпеку держави та суспільства, а також здоровий розвиток людини як невід'ємного елементу цілісного суспільства);

2. нормативно-правовий (передбачення відповідальності за поширення інформації антисоціального характеру та створення джерел психологічного впливу на свідомість мас).

З огляду на вищевикладене, визначення істотності шкоди спричиненої порушенням інформаційних прав людини, суспільства та держави дозволить поставити питання щодо криміналізації таких протиправних діянь.

Таким чином, Україна знаходиться на порозі нової історичної хвилі, назва якій «інформаційне суспільство». Розвиток інформаційно-телекомунікаційної сфери поклав початок якісно новим суспільним відносинам, які конче потребують доктринального тлумачення та нормативно-правового врегулювання. Інформація стала одним з основних ресурсів держави, а системи створені для її захисту та обробки сприяють розвитку основних соціальних інфраструктур.

Виходячи з вищезазначеного, поняття «інформаційна війна» та «інформаційний тероризм» потребують законодавчого тлумачення. Ці два негативних явища, діючи через медіапростір, впливають на стан інформаційної безпеки людини, зазіхають на національну безпеку держави. Дослідження результатів їх впливу, визначення істотності спричиненої шкоди та встановлення критеріїв її оцінки дозволить поставити питання щодо криміналізації діянь, пов'язаних з посяганням на інформаційну безпеку як людини, так і держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жук С.Я. Національна безпека України : навчальний посібник / С.Я. Жук, С.П. Мосов. – [2-е вид.]. – К. : КНТ, 2009. – 576 с.
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.92 р. № 2657-XII : із змінами та доп. 2011 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
3. Корейба Ю. Конституція України як визначальне джерело інформаційного права // Підприємництво, господарство і право. – 2013. – № 9. – С. 48-52.
4. Ліпкан В.А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навчальний посібник / В.А. Ліпкан, Ю.Є. Максименко, В.М. Желіховський. – К. : КНТ, 2006. – 280 с.
5. Петрик В.М. Сутність інформаційної безпеки держави суспільства та особи. // Юридичний журнал. – 2009. – № 5. – С. 122-134.
6. Петрова Н., Якубенко В. Медіа-право для студентів факультетів/відділень журналістики. – К. : ТОВ "Київська типографія", 2007 р. – С. 280
7. Про засади інформаційної безпеки України : проект закону України від 28.05.14 р. : – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51123